

Людмила Воробйова,
*кандидат економічних наук,
доцент, доктор філософії,
завідувач сектору інформаційно-просвітницької діяльності
відділу соціокультурних комунікацій
Наукової бібліотеки імені М. В. Довнар-Запольського
КНЕУ імені Вадима Гетьмана*

ЩО РАДИТЬ ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА СУЧАСНИМ ВЧИТЕЛЯМ ТА БАТЬКАМ?

1. Сковорода – учень індіго.

Український Сократ, мандрівна академія, людина-університет, філософ-містик, богослов, поет та педагог. Один із п'яти найвидатніших філософів світу за всю історію людства. Мислитель, ім'я якого стоїть поруч із Платоном, Конфуцієм, Лао Цзи, Діогеном. Григорій народився в сім'ї козаків-характерників, де турбувалися про освіту дітей. Його старший брат Степан навчався в Польщі. Григорія в 7 років віддали в початкову дяківську школу. Сьогодні таку дитину назвали б «індіго». Тому що окрім шкільної науки малий Григорій мав багато «гуртків» – навчався музичної грамоти та гри на інструментах, був солістом у церковному хорі. До Києво-Могилянської академії вступив, коли йому було 16 років. Опанував тут 7 мов: латину, єврейську, грецьку, польську, німецьку, італійську, французьку. Прекрасно грав на 7 інструментах: флейті, органі, сопілці, скрипці, гусях, лірі та бандурі. Гарно співав. Григорія ще юнаком відібрали з понад 300 претендентів до імператорської капели при дворі цариці Єлизавети, яка дуже швидко зробила його регентом, тобто керівником капели. Згодом Сковорода у своїх листах до Михайла Ковалинського дасть йому поради, як досягти успіхів у навчанні: **«Вони такі: знання грецької і римської літератури, яке дається нічними заняттями, втеча від юрби і мирських справ, зневага до багатства, піст і помірність, коротше – зневажання плоті, щоб здобути дух».**

2. Сковорода – студент-хіпстер.

У Києво-Могилянській академії Григорій Сковорода навчався з перервами протягом 10 років. Але так і не отримав дипломом про вищу освіту. Справа в тому, що він найбільше цінував

власну свободу і брав участь, як ми сьогодні говоримо, у багатьох проєктах. Філософські студії йому довелося перервати на кілька років, щоб співати у царській хоровій капелі. Сковорода об'їздив від імператорського двору пів Європи. І міг би жити в почестях та достатку, але він прагнув бути вільним птахом. Григорій Сковорода свідомо обрав для себе шлях мандрівника, щоб нести світові філософську мудрість і світлу мораль. Ніколи не мав сім'ї і власного дому. Жив то в одних, то в інших знайомих. Усе його майно було завжди з ним: рукописи, книжки, за поясом – сопілка, в руках – палиця, на плечах – селянська свитка. Він втішався, що труд його мандрівного життя не був безплідним. **«Світ схожий до театру. Аби грати на сцені з успіхом чи похвалою, треба взяти собі належну роль. Актор хвалить не за те, що він грає шляхетного персонажа, а за те, що він грає вміло. Я довго думав про це. Вельми випробуючи себе, пересвідчився, що на театрі світу не годен зіграти нічого іншого, крім ролі звичайної, простої, безтурботної і самотньої людини. Саме це я собі обрав. Та й буде з мене». Як і годиться справжньому хіпстеру, Сковорода зневажав високі титули і посади. Катерина II запитала, чому він їй не вклонився. «Не бажав я тебе бачити, ти сама захотіла на мене подивитися. А як же ти мене роздивишся, якщо я перед тобою вдвоє зігнуся?».**

3. Сковорода – вчитель змінотворець.

Кар'єру педагога Сковорода розпочав у колегіумі в Переяславі. Він там викладав поезику. Але робив це за власною програмою, нехтуючи загальноприйнятою методикою. Сковорода застосовував принцип «вербальних оцінок» – ставив учням не бали, а писав коротку характеристику відповіді, наприклад: **«справжнє безглуздя», «досить гострий», «зрозумілий».** Але незважаючи на відверті коментарі, студенти його дуже любили і поважали. У своїй педагогіці він спирався на принцип природності. Наприклад, казав так: **«Яблуню не вчить родити яблука: вже сама природа її навчила».**

4. Сковорода – новатор профорієнтації.

Сковорода нам найбільш відомий своєю філософією «сродної праці». Слід робити в житті те, що приносить людині радість і щастя. **«Цілком мертва людська душа, яка не вдалася до свого природного діла... Я безнастанно говорив це молодим, щоб випробували свою природу. Шкода, що батьки не карбують цього на серці своїм синам. Звідси – бо й буває, що військову роту веде той, хто повинен би сидіти в оркестрі».**

5. Сковорода – чайлдфрі.

Багатьох цікавить: чи був колись закоханий Сковорода? І чи була в нього нагода створити сім'ю? Під час подорожей він не просто співав, грав на сопілці, а лікував, спілкувався з людьми, займався просвітництвом, і тому його з радістю воліли бачити у своїх домівках заможні особи.

За легендою, одного разу, коли він лікував відставного майора, закохався в його доньку Олену. Так само й Олена закохалася у Григорія. Начебто вони збиралися побратися. І коли стояли перед вінцем, священник запитав у Сковороди: **«Чи вільний твій вибір?»**, він замислився, розвернувся і втік. Визнав тим, що це не вільний його вибір. Тобто Сковорода свідомо вирішив не пов'язувати себе шлюбом та родинними обов'язками. Правда це чи ні, але Григорій Сковорода мав дуже глибоке розуміння виховання дітей. **«Є два головних батьківських обов'язки: благо родити і благо навчити».**

6. Сковорода – сучасний коуч.

Сковорода вів аскетичний спосіб життя. Їв усього раз на добу, тільки після заходу сонця і тільки рослинну їжу. На сон відводив не більше як чотири години доби. Проте ніколи не нарікав на долю, завжди був веселий, рухливий. Друзі і знайомі вважали, що він вічний, бо він ніколи не виявляв ознак втоми чи хвороби. Відомо, що Григорій Сковорода мав чимало конфліктів із представниками влади. Тому він вирішив навчати свого найкращого учня Михайла Ковалинського дистанційно. У листах до нього Сковорода дає настанови в дусі сучасних коучів – підбадьорює, пише, що вірить у сили і талант свого учня: **«Вправи через помилки ведуть нас до витонченості письма».** Говорять, що коли йому було вже 72 роки, він пройшов 300 верст до будинку Михайла Ковалинського, щоб віддати йому рукописи.

7. Сковорода – мандрівний блогер.

У мандрах Григорій Сковорода провів понад 20 років. Він любив переходити із села в село, з хутора на хутір. Усюди його зустрічали і проводжали з любов'ю, як рідного. А він віддавав їм усе, що мав. Не золото і срібло, а добрі поради, дружні докори за неправду. Він втішався, що труд його мандрівного життя не був безплідним. Він грав на сопілці, багато писав, хоч за життя не видав жодної книжки. Сьогодні можна сказати, що він досяг вершини **майндфулнесу** – вмів насолоджуватися кожною хвилиною життя.